

умовах цифрового суспільства. Вона охоплює не лише технічні навички роботи з інформацією, а й здатність до її критичного аналізу, оцінювання та відповідального використання.

З'ясовано, що в умовах цифрової трансформації освіти інформаційна культура набуває нових змістових характеристик і тісно пов'язується з розвитком цифрової грамотності, медіаосвіти та критичного мислення. Її формування має здійснюватися системно – через інтеграцію відповідних компонентів у зміст навчання, використання сучасних освітніх технологій та створення умов для активної роботи здобувачів освіти з інформаційними ресурсами.

Встановлено, що поряд із позитивними можливостями цифровізації існують і суттєві виклики, зокрема цифровий розрив, поширення дезінформації, загрози інформаційній безпеці та проблема цифрової залежності. Це зумовлює необхідність формування не лише інформаційної культури, а й відповідальної поведінки в цифровому середовищі.

Отже, формування інформаційної культури здобувачів освіти слід розглядати як пріоритетне завдання сучасної педагогіки. Перспективи подальших розвідок пов'язані з розробленням та впровадженням ефективних педагогічних технологій її формування, а також із дослідженням практичних моделей інтеграції інформаційної культури в освітній процес різних рівнів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко С. О. Інформаційна культура: сучасні підходи та виклики. Одеса : Видавничий центр «Академія», 2019. 150 с.
2. Барабанщикова Л. І. Основи інформаційної культури: теоретичні та практичні аспекти. Харків : Видавництво «Освіта», 2020. 180 с.
3. Буткевич Ю. М. Інформаційна культура: інтеграція знань і навичок. Львів : Видавництво «Наука і освіта», 2018. 250 с.
4. Вербицький І. В. Освітні технології в розвитку інформаційної культури. Київ : Академперіодика, 2020. 210 с.
5. Лівшиц П. С., Новиков І. А. Цифрова грамотність та медіаосвіта в контексті інформаційної культури. Дніпро : Видавничий дім «Глобус», 2019. 240 с.
6. Марков Р. В. Роль медіаосвіти у формуванні інформаційної культури. Київ : Науково-дослідний інститут освіти, 2020. 220 с.
7. Симоненко Т. О. Медіаосвіта як інструмент боротьби з дезінформацією. Черкаси : Видавництво «Освіта України», 2018. 180 с.
8. Шевченко Л. А. Цифровий розрив і його вплив на доступ до освіти. Харків : Видавничий дім «Наукові горизонти», 2020. 190 с.
9. Шевчук О. І. Інформаційні технології для забезпечення рівності можливостей у цифровому суспільстві. Кропивницький : Видавництво «Освітній експерт», 2021. 160 с.

REFERENCES

1. Babenko, S. O. (2019). Informatsiina kultura: suchasni pidkhody ta vyklyky [Information culture: modern approaches and challenges]. Odesa: Vydavnychiy tsentr «Akademiia». 150 s. [in Ukrainian]
2. Barabanshchykova, L. I. (2020). Osnovy informatsiinoi kultury: teoretychni ta praktychni aspekty [Fundamentals of information culture: theoretical and practical aspects]. Kharkiv: Vydavnytstvo «Osvita». 180 s. [in Ukrainian]
3. Butkevych, Yu. M. (2018). Informatsiina kultura: intehratsiia znan i navychok [Information culture: integration of knowledge and skills]. Lviv: Vydavnytstvo «Nauka i osvita». 250 s. [in Ukrainian]
4. Verbytskyi, I. V. (2020). Osvitni tekhnolohii v rozvytku informatsiinoi kultury [Educational technologies in the development of information culture]. Kyiv: Akadempriodyka. 210 s. [in Ukrainian]
5. Livshyts, P. S., & Novykov, I. A. (2019). Tsyfrova hramotnist ta mediaosvita v konteksti informatsiinoi kultury [Digital literacy and media education in the context of information culture]. Dnipro: Vydavnychiy dim «Hlobus». 240 s. [in Ukrainian]
6. Markov, R. V. (2020). Rol mediaosvity u formuvanni informatsiinoi kultury [The role of media education in the formation of information culture]. Kyiv: Naukovo-doslidnyi instytut osvity. 220 s. [in Ukrainian]
7. Symonenko, T. O. (2018). Mediaosvita yak instrument borotby z dezinformatsiieiu [Media education as a tool for combating disinformation]. Cherkasy: Vydavnytstvo «Osvita Ukrainy». 180 s. [in Ukrainian]
8. Shevchenko, L. A. (2020). Tsyfrovyi rozryv i yoho vplyv na dostup do osvity [Digital divide and its impact on access to education]. Kharkiv: Vydavnychiy dim «Naukovi horizonty». 190 s. [in Ukrainian]
9. Shevchuk, O. I. (2021). Informatsiini tekhnolohii dlia zabezpechennia rivnosti mozhlyvostei u tsyfrovomu suspilstvi [Information technologies for ensuring equal opportunities in the digital society]. Kropyvnytskyi: Vydavnytstvo «Osvitnii ekspert». 160 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАЦУЛ Олександр – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інформаційна культура майбутніх фахівців спеціальної та соціальної освіти, історико-педагогічні проблеми громадянського виховання, теорія та методика роботи в дитячих і молодіжних організаціях України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RATSUL Oleksandr – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Special Education of Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vynnychenko.

Scientific interests: information culture of future specialists in special and social education, historical and pedagogical issues of civic education, theory and methodology of work in children's and youth organizations of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 28.03.2026 р.

УДК 376:37.013

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-432-437

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

ЧУБРЕЙ Олександра –

доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри економічної географії
 та екологічного менеджменту
 Чернівецького національного університету
 імені Юрія Федьковича
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4276-1396>
 e-mail: o.chubrey_chnu@ukr.net

ЗАМРОЗЕВИЧ-ШАДРІНА Світлана –
 доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
 Карпатського національного університету
 імені Василя Стефаника
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0138-3587>
 e-mail: svetlana15050@ukr.net
МАЦЕНКО Леся –
 кандидат педагогічних наук, доцент,
 доцент кафедри педагогіки
 Національного університету біоресурсів
 і природокористування України
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2939-4229>
 e-mail: masenko75@ukr.net

ІНКЛЮЗИВНА ІНТЕГРАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У процесі дослідження авторами проаналізовано поняття «інклюзія», виокремлені основні концептуальні засади становлення і розвитку інклюзивної освіти, зазначені міжнародні нормативно-правові акти. Зазначено, що у сучасних умовах соціальних викликів, зокрема наслідків воєнних дій, цифрової трансформації та зростання різноманіття освітніх потреб, особливої актуальності набуває проблема забезпечення ефективного інклюзивної інтеграції здобувачів освіти у закладах освіти всіх рівнів. Існуючі підходи до організації інклюзивного освітнього простору часто характеризуються фрагментарністю, недостатньою узгодженістю між нормативно-правовими, педагогічними і цифровими компонентами, що ускладнює забезпечення рівного доступу до освіти та повноцінної участі здобувачів у освітньому процесі. У процесі дослідження використані системний, комплексний, інформаційний наукові підходи, аналіз і синтез науково-педагогічної літератури, порівняльний аналіз нормативно-правових документів, узагальнення теоретичних положень. Авторами обґрунтовано, що ефективність інклюзивного освітнього середовища забезпечується за умов впровадження принципів універсального дизайну навчання, розвитку цифрових освітніх технологій, підвищення інклюзивної компетентності педагогічних працівників і налагодження міжінституційної взаємодії. Виявлено, що соціальні виклики, зокрема війна, цифрова нерівність і соціально-психологічні бар'єри, суттєво впливають на якість інклюзивної освіти та потребують адаптації освітніх стратегій до нових умов.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у систематизації чинників інклюзивної інтеграції здобувачів освіти в умовах освітніх трансформацій, обґрунтуванні комплексного підходу до формування інклюзивного освітнього простору, а також уточненні ролі цифрових технологій і універсального дизайну навчання як ключових інструментів забезпечення доступності і ефективності освітнього процесу. Запропоновано цілісне бачення інклюзивної інтеграції як інтегрованої системи взаємодії нормативних, педагогічних і технологічних компонентів, що сприяє підвищенню якості освіти та соціальній інтеграції здобувачів.

Ключові слова: освітній простір, інклюзія, цифровізація, заклади освіти, якість освіти.

CHUBREI Oleksandra –
 Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
 Professor, Department of Economic
 Geography and Environmental Management,
 Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4276-1396>
 e-mail: o.chubrey_chnu@ukr.net

ZAMROZEVYCH-SHADRINA Svitlana –
 Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
 Professor, Department of Primary Education
 and Educational Innovations
 Vasyl Stefanyk Carpathian National University
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0138-3587>
 e-mail: svetlana15050@ukr.net

MATSENKO Lesia –
 Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor, Department of Pedagogy
 National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2939-4229>
 e-mail: masenko75@ukr.net

INCLUSIVE INTEGRATION OF LEARNERS IN THE CONTEXT OF SOCIAL CHALLENGES AND THE TRANSFORMATION OF THE EDUCATIONAL LANDSCAPE

In the course of their research, the authors analysed the concept of «inclusion», identified the main conceptual foundations for the establishment and development of inclusive education, and highlighted relevant international regulatory and legal instruments. It is noted that in the current context of social challenges, particularly the consequences of military conflict, digital transformation and the growing diversity of educational needs, the issue of ensuring the effective inclusive integration of learners in educational institutions at all levels is becoming particularly relevant. Existing approaches to organising an inclusive educational environment are often characterised by fragmentation and a lack of coordination between regulatory, pedagogical and digital components, which complicates the provision of equal access to education and the full participation of learners in the educational process. The aim of the study is to theoretically substantiate and

generalise approaches to the inclusive integration of learners in the context of social challenges and the transformation of the educational environment. The research utilised systemic, comprehensive and information-based scientific approaches, analysis and synthesis of scientific and pedagogical literature, comparative analysis of regulatory and legal documents, and the generalisation of theoretical principles.

It has been established that the inclusive integration of learners is a multidimensional process involving a combination of architectural accessibility, digital inclusion and psychological and pedagogical support. The authors argue that the effectiveness of an inclusive educational environment is ensured through the implementation of universal design principles in learning, the development of digital educational technologies, the enhancement of inclusive competence among teaching staff, and the establishment of inter-institutional cooperation. It has been found that social challenges, in particular war, digital inequality and socio-psychological barriers, significantly affect the quality of inclusive education and require the adaptation of educational strategies to new conditions.

The scientific novelty of the research results lies in the systematisation of factors for the inclusive integration of learners in the context of educational transformations, the justification of a comprehensive approach to the formation of an inclusive educational space, and the clarification of the role of digital technologies and universal design in education as key tools for ensuring the accessibility and effectiveness of the educational process. A holistic vision of inclusive integration is proposed as an integrated system of interaction between regulatory, pedagogical and technological components, which contributes to improving the quality of education and the social integration of learners.

Key words: educational space, inclusion, digitalisation, educational institutions, quality of education.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах системних трансформацій в освіті особливої наукової значущості набуває проблема формування інклюзивного освітнього простору, який забезпечує рівний доступ до освітніх ресурсів, реалізацію принципів безбар'єрності та підтримку професійного здоров'я науково-педагогічних працівників. Зростання вимог до якості освітнього процесу, інтенсифікація цифровізації навчання, підвищення психоемоційного навантаження на викладачів, а також необхідність функціонування в умовах невизначеності та соціальних викликів детермінують потребу у створенні безпечного, комфортного та інклюзивного освітнього середовища. Інклюзивний архітектурний і цифровий освітній простір постає як комплексний чинник забезпечення ефективної професійної діяльності педагогічних працівників. З одного боку, архітектурна доступність, ергономічність та універсальний дизайн освітнього середовища сприяють створенню умов фізичного комфорту, безпеки та зниження ризиків професійного перевантаження [7]. З іншого боку, інтеграція цифрових технологій у навчальний процес розширює можливості організації освітньої діяльності, забезпечує гнучкість форм навчання, доступ до сучасних інформаційних ресурсів і підтримку індивідуалізованих освітніх траєкторій.

Водночас надмірна цифровізація, інтенсифікація професійної діяльності та необхідність постійної адаптації до інноваційних освітніх умов можуть мати амбівалентний вплив на професійне здоров'я викладачів. Зокрема, підвищується ризик розвитку емоційного вигорання, хронічного стресу та професійної дезадаптації. У зв'язку з цим актуалізується потреба у комплексному підході до організації інклюзивного освітнього простору, який поєднує архітектурні, цифрові та психолого-педагогічні компоненти, спрямовані на забезпечення стійкості, благополуччя, професійної ефективності науково-педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інклюзії є предметом активного наукового осмислення як у зарубіжному, так і у вітчизняному науковому дискурсі. Зокрема, теоретичні підходи до визначення сутності поняття «інклюзивна освіта» ґрунтовно розробляються у працях зарубіжних дослідників, серед яких F. Armstrong, H. Levin, D. Ryndak, A. Sander, A. Treherne, L. Jackson. У їхніх роботах інклюзія розглядається як комплексний соціально-педагогічний феномен, що передбачає трансформацію освітніх систем відповідно до різноманіття потреб здобувачів освіти. Вітчизняні

науковці, зокрема В. Бондар, І. Іванова, А. Капська, В. Ляшенко, А. Полударова, Т. Черняєва та ін., зосереджують увагу на дослідженні процесів інтеграції осіб з особливими освітніми потребами в освітнє середовище, їх соціалізації, реабілітації та адаптації до суспільних норм. У цих дослідженнях акцентується необхідність створення умов для ефективної взаємодії здобувачів освіти з різними потребами у межах єдиного освітнього простору. Окремий напрям наукових розвідок пов'язаний із розробленням концептуальних моделей і технологій навчання осіб з особливими освітніми потребами, що знайшло відображення у працях Д. Дікової-Фаворської, Г. Бурової та інших дослідників. Зазначені наукові підходи сприяють формуванню цілісного бачення інклюзивної освіти як системи, що поєднує педагогічні, соціальні та психологічні аспекти забезпечення рівних освітніх можливостей.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати і узагальнити підходи до інклюзивної інтеграції здобувачів освіти в умовах соціальних викликів і трансформації освітнього простору; визначити ключові чинники, що забезпечують ефективність цього процесу в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування сучасних підходів до інклюзивної освіти має свої витоки у соціально-гуманістичних ідеях, що почали активно розвиватися ще у першій половині ХХ століття. Важливим історичним етапом у цьому процесі стало заснування у 1945 році Організація Об'єднаних Націй, діяльність якої спрямована на забезпечення миру, зміцнення міжнародної безпеки та розвитку міждержавної співпраці. У межах міжнародної політики поступово утверджується принцип пріоритетності прав людини, зокрема права кожної особи на освіту, що має бути доступною, якісною та недискримінаційною.

Зазначені ідеї стали фундаментом для становлення концепції інклюзивної освіти, яка ґрунтується на визнанні рівності освітніх можливостей незалежно від соціального статусу, фізичних можливостей чи інших індивідуальних характеристик здобувачів освіти. У сучасному розумінні інклюзивна освіта передбачає не лише формальний доступ до освітніх ресурсів, а й створення адаптивного освітнього середовища, що забезпечує повноцінну участь усіх здобувачів у навчальному процесі. Концептуальні засади становлення і розвитку інклюзивної освіти детермінуються положеннями провідних міжнародних нормативно-правових актів, які визначають стратегічні орієнтири сучасної освітньої політики та формують глобальний дискурс щодо забезпечення

рівного доступу до освіти. Одним із базових документів у цьому контексті є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікована Україною у 2009 році [8]. Відповідно до статті 24 зазначеного документа, визнається невід’ємне право осіб з інвалідністю на освіту без дискримінації та на засадах рівних можливостей, що передбачає створення інклюзивної освітньої системи на всіх рівнях, зокрема у сфері вищої освіти. При цьому акцентується не лише на фізичній доступності освітнього середовища, але й на необхідності забезпечення умов для повноцінної участі здобувачів освіти в освітньому процесі з урахуванням їхніх індивідуальних освітніх потреб, що передбачає використання принципів універсального дизайну та розумного пристосування. Важливим міжнародним орієнтиром виступає також Саламанкська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами (1994), у якій інклюзія визначається як фундаментальний принцип розвитку сучасних освітніх систем. У цьому документі підкреслюється необхідність трансформації освітнього середовища відповідно до різноманіття освітніх потреб здобувачів, впровадження гнучких педагогічних стратегій, адаптивних освітніх програм та створення умов для ефективної соціальної інтеграції та участі в освітньому процесі. У сучасному науковому дискурсі зазначені положення доповнюються ідеями сталого розвитку, зокрема у межах Цілі сталого розвитку 4 (SDG 4), що передбачає забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти і можливостей навчання впродовж життя для всіх. Це актуалізує необхідність системного підходу до формування інклюзивного освітнього простору закладів вищої освіти, який інтегрує архітектурну доступність, цифрову інклюзію та психолого-педагогічну підтримку.

Національна освітня політика України характеризується послідовною орієнтацією на впровадження принципів інклюзивності та забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій здобувачів. Нормативно-правове підґрунтя цієї політики визначено у положеннях Закон України «Про освіту» (2017) [5], відповідно до яких держава гарантує недискримінаційний доступ до освіти, зокрема для осіб з особливими освітніми потребами, та забезпечує створення умов для їх повноцінної участі в освітньому процесі. Системний розвиток інклюзивної освіти конкретизується у стратегічних документах, зокрема в Національній стратегії розвитку інклюзивного навчання до 2030 року, яка визначає пріоритетні напрями модернізації освітнього середовища [6]. До ключових векторів реалізації інклюзивної політики віднесено формування інклюзивного освітнього простору, розбудову інституційної підтримки осіб з особливими освітніми потребами, підвищення професійної компетентності педагогічних працівників, а також активне впровадження цифрових технологій з метою забезпечення доступності та гнучкості освітнього процесу. Важливим складником зазначеної стратегії є розвиток підходу універсального дизайну навчання (Universal Design for Learning, UDL), який передбачає проєктування освітнього середовища з урахуванням різноманітності освітніх потреб здобувачів. Застосування принципів UDL спрямоване на створення гнучких, адаптивних та варіативних освітніх рішень, що забезпечують рівні можливості для навчання, підвищують якість освіт-

нього процесу та сприяють ефективній соціальній інтеграції.

Узагальнюючи вищезазначене, сучасна парадигма інклюзивної освіти орієнтується на створення багатовимірного освітнього середовища, що забезпечує не лише доступ, але й активну участь, академічний успіх та соціальну інтеграцію всіх здобувачів освіти. Реалізація цих принципів у закладах вищої освіти виступає важливим чинником підвищення якості освіти, забезпечення соціальної справедливості та формування гуманістично орієнтованого освітнього простору.

Авторка монографічного дослідження [3] підкреслює, що інклюзивна освіта постає як концептуальна модель, заснована на визнанні унікальності кожної дитини, її індивідуального поєднання можливостей і обмежень, що зумовлює необхідність її обов’язкового включення як в індивідуалізований, так і в колективний пізнавально-розвивальний процес. У цьому контексті заклад освіти розглядається як інституція, яка має забезпечити відкритість та доступність для всіх здобувачів освіти без винятку.

Аналіз наукових досліджень [1;2;7] дозволяє зробити висновки, що інклюзивний освітній простір інтерпретується як цілісна, багатовимірна система, що створює умови для рівного доступу до якісної освіти незалежно від фізичних, психічних, соціальних чи інших індивідуальних особливостей здобувачів. Такий простір передбачає не лише забезпечення доступності, але й організацію освітнього процесу з урахуванням принципів рівності, недискримінації, варіативності та індивідуалізації навчання. Відповідно до підходів UNESCO, інклюзивна освіта розглядається як процес системної трансформації освітніх систем, спрямований на врахування різноманіття потреб усіх учасників освітнього процесу [9]. Це передбачає адаптацію змісту освіти, методів навчання, освітнього середовища та організаційних форм з метою забезпечення повноцінної участі кожного здобувача в освітній діяльності.

Упродовж останніх років у вітчизняному освітньому дискурсі утвердилося консолідоване розуміння необхідності впровадження комплексного підходу до формування інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти різних рівнів. Такий підхід передбачає системне врахування взаємопов’язаних архітектурних, педагогічних і цифрових чинників, що у своїй сукупності забезпечують доступність, якість і ефективність освітнього процесу для всіх категорій здобувачів освіти. Зокрема, архітектурний компонент орієнтований на створення безбар’єрного фізичного середовища, що включає елементи універсального дизайну, ергономічність простору та безпечність освітньої інфраструктури. Педагогічний аспект передбачає адаптацію змісту освіти, методів і форм навчання відповідно до індивідуальних освітніх потреб здобувачів, а також впровадження принципів індивідуалізації та диференціації навчання. Водночас цифровий вимір інклюзивного освітнього середовища забезпечує розширення доступу до освітніх ресурсів через використання інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-платформ і цифрових інструментів, що сприяють гнучкості та варіативності освітнього процесу.

Автор дослідження [4] зазначає, що ефективна реалізація інклюзивного навчання передбачає системний, багаторівневий підхід, що охоплює

узгоджене вирішення комплексу завдань як на державному, так і на інституційному рівнях. Передусім йдеться про необхідність формування нової філософії освітньої політики, зорієнтованої на визнання різноманіття освітніх потреб, забезпечення рівності можливостей і утвердження принципів недискримінації щодо осіб з особливими освітніми потребами. У цьому контексті важливого значення набуває подальше вдосконалення нормативно-правового забезпечення інклюзивної освіти відповідно до міжнародних стандартів у сфері прав людини, а також гармонізація національного законодавства з глобальними освітніми тенденціями.

На інституційному рівні актуалізується потреба у впровадженні інноваційних моделей організації інклюзивного навчання, що передбачають адаптацію освітніх програм, використання гнучких педагогічних стратегій, розвиток універсального дизайну навчання та забезпечення психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти. Важливою умовою є також підвищення професійної компетентності педагогічних працівників у сфері інклюзивної освіти, зокрема їхньої готовності до роботи в умовах різноманітності освітніх потреб.

Важливо акцентувати, що в умовах цифрової трансформації суспільства особливого значення набуває інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у процес інклюзивного навчання. Використання цифрових інструментів і платформ забезпечує розширення доступу до освітнього контенту, створення адаптивних освітніх ресурсів, індивідуалізацію навчання та підтримку ефективної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу. Водночас цифрові технології сприяють подоланню просторових і часових бар'єрів, що є особливо важливим для осіб з обмеженими можливостями.

Повномасштабна війна в Україні спричинила глибокі соціальні трансформації, зокрема, суттєво зросла кількість осіб, що потребують спеціальної освітньої підтримки: внутрішньо переміщені особи, ветерани, люди з інвалідністю, а також особи з травматичним досвідом. У зв'язку з цим заклади освіти змушені адаптувати освітній простір до нових реалій, розвиваючи системи психолого-педагогічного супроводу, впроваджуючи гнучкі та дистанційні форми навчання, а також забезпечуючи доступність освітніх ресурсів. Суттєвою проблемою залишається недостатній рівень доступності освітньої інфраструктури. Незважаючи на позитивну динаміку розвитку інклюзивного середовища, значна частина закладів освіти характеризується обмеженою архітектурною доступністю, недостатнім забезпеченням спеціалізованим обладнанням та браком адаптивних освітніх ресурсів. Це створює додаткові бар'єри для здобувачів із порушеннями опорно-рухового апарату, зору чи слуху. В умовах цифровізації особливої актуальності набуває проблема нерівного доступу до інформаційно-комунікаційних технологій. Попри значний потенціал цифрових інструментів у розширенні можливостей інклюзивного навчання, цифрова нерівність обмежує участь окремих категорій здобувачів освіти у освітньому процесі через відсутність належної технічної бази або доступу до мережі Інтернет. Окремим викликом є недостатній рівень підготовки педагогічних працівників до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Часто викладачі не володіють достатніми знаннями щодо

застосування адаптивних методик навчання, використання технологій доступності та принципів універсального дизайну навчання, що знижує ефективність освітнього процесу. Не менш важливими є соціально-психологічні бар'єри, з якими стикаються здобувачі освіти з особливими освітніми потребами. Труднощі соціальної інтеграції, відчуття ізоляції та недостатній рівень підтримки з боку академічної спільноти негативно впливають на їхню навчальну мотивацію та академічну успішність. Водночас ефективність функціонування інклюзивної освіти значною мірою залежить від рівня міжінституційної взаємодії. Недостатня координація між закладами освіти, державними органами, громадськими організаціями та соціальними службами ускладнює реалізацію комплексної підтримки здобувачів освіти. Крім того, проблемним залишається питання узгодженості управлінських рішень, незважаючи на наявність стратегічних документів на державному рівні, їх практична імплементація часто має фрагментарний характер, що призводить до нерівномірності впровадження інноваційних підходів і цифрових технологій у різних закладах освіти всіх рівнів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. В результаті проведеного дослідження встановлено, що інклюзивна інтеграція здобувачів освіти в умовах соціальних викликів та трансформації освітнього простору постає як складний, багатовимірний процес, що потребує системного підходу до організації освітнього середовища. З'ясовано, що ефективність інклюзивної освіти значною мірою залежить від узгодженості нормативно-правових, організаційно-педагогічних і цифрових компонентів, а також від рівня готовності закладів вищої освіти до адаптації освітнього процесу відповідно до різноманітних потреб здобувачів. Встановлено, що ключовими умовами такої інтеграції є впровадження принципів універсального дизайну навчання, розвиток цифрових технологій, підвищення інклюзивної компетентності педагогічних працівників та забезпечення міжінституційної взаємодії. Доведено, що сучасні соціальні виклики, зокрема наслідки воєнних дій, цифрова нерівність, соціально-психологічні бар'єри, істотно впливають на процес інклюзивної інтеграції, зумовлюючи необхідність трансформації освітнього простору у напрямі його гнучкості, адаптивності та відкритості. У цьому контексті інклюзивний освітній простір розглядається як інтегрована система, що поєднує фізичну доступність, цифрову інклюзію та педагогічну підтримку. *Перспективним розвитком подальших досліджень* є вивчення психолого-педагогічних аспектів підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, включаючи розроблення ефективних моделей соціально-психологічної адаптації і підвищення рівня їхньої навчальної мотивації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація. Монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.
2. Мартинчук О. В. Студентоцентричний підхід до підготовки фахівців до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2015. Вип. 5. Т. 1. С. 225–234.
3. Нич Т. В. Цифрова трансформація освіти України: можливості та бар'єри впровадження. Цифрова транс-

формація та сталий розвиток: економічні, соціальні й управлінські виміри в умовах глобальних і воєнних викликів : монографія / за заг. ред. О. Прокопенко. Таллінн : Teadmus OÜ, 2025. С. 211–228 URL: https://api.teadmus.org/storage/published_books/Digital_transformation_and_sustainable_development/monograph.pdf#page=212 (дата звернення 21.03.2026)

4. Ніколенко Л. Інтеграція інклюзивних підходів у вищу освіту в контексті сталого розвитку. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. 115(3). С. 146–164.

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 25.03.2026).

6. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-p>

7. Таранченко О. М. Ефективні технології викладання в інклюзивній школі. *Початкова школа*. 2017. Вип. 5. С. 50–54.

8. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. United Nations, 2006. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

9. UNESCO. *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Paris : UNESCO, 2009. 52 p. [in English]

REFERENCES

1. Davydenko, H. (2023). Tsyfrova inkluziia ta dostupnist: sotsialna didzhitalizatsiia [Digital inclusion and accessibility: social digitalization]. Vinnytsia: TVORY. 240 s. [in Ukrainian]

2. Martynchuk, O. V. (2015). Studentotsentrovanyi pidkhid do pidgotovky fakhivtsiv do inkluzivnoho navchannia ditei z osoblyvymy osvitimny potrebamy [Student-centered approach to training specialists for inclusive education of children with special educational needs]. Aktualni pytannia korektsiinoi osviti. 5(1). S. 225–234. [in Ukrainian]

3. Nych, T. V. (2025). Tsyfrova transformatsiia osvity Ukrainy: mozhlyvosti ta bariery vprovadzhennia [Digital transformation of education in Ukraine: opportunities and barriers to implementation]. In O. Prokopenko (Ed.). Tsyfrova transformatsiia ta stalyy rozvytok: ekonomichni, sotsialni y upravlinski vymiry v umovakh hlobalnykh i voennykh vyklykiv. S. 211–228. Tallinn: Teadmus OÜ. URL: https://api.teadmus.org/storage/published_books/Digital_transformation_and_sustainable_development/monograph.pdf

4. Nikolenko, L. (2024). Intehratsiia inkluzivnykh pidkhodiv u vyshchu osvitu v konteksti staloho rozvytku [Integration of inclusive approaches into higher education in the context of sustainable development]. Osoblyva dityna: navchannia i vykhovannia. 115(3). S. 146–164. [in Ukrainian]

5. Zakon pro osvitu (2017). [Law of Ukraine “On Education”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian]

6. Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii rozvytku inkluzivnoho navchannia na period do 2029 roku : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy (2024) [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the National Strategy for the Development of Inclusive Education until 2029”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-p> [in Ukrainian]

7. Taranchenko, O. M. (2017). Efektyvni tekhnolohii vykladannia v inkluzivnii shkoli [Effective teaching technologies in an inclusive school]. Pochatkova shkola. № 5. S. 50–54. [in Ukrainian]

8. United Nations. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html> [in English]

9. UNESCO. (2009). Policy Guidelines on Inclusion in Education. Paris: UNESCO. 52 p. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЧУБРЕЙ Олександра – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Наукові інтереси: екологічна освіта та освіта для сталого розвитку; формування екологічної компетентності здобувачів освіти; методика викладання.

ЗАМРОЗЕВИЧ-ШАДРІНА Світлана – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій, Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: педагогіка початкової освіти; інноваційні освітні технології; формування ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти.

МАЦЕНКО Леся – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: теорія та методика професійної освіти; педагогіка вищої школи; формування професійної компетентності здобувачів освіти; інноваційні педагогічні технології у ЗВО; цифровізація освітнього процесу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

CHUBREI Oleksandra – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor, Department of Economic Geography and Environmental Management, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Scientific interests: environmental education and education for sustainable development; formation of environmental competence of education seekers; teaching methodology.

ZAMROZEVYCH-SHADRINA Svitlana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor, Department of Primary Education and Educational Innovations Vasyl Stefanyk Carpathian National University.

Scientific interests: pedagogy of primary education; innovative educational technologies; formation of key and subject competencies of education seekers.

MATSENKO Lesia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor, Department of Pedagogy National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Scientific interests: theory and methodology of vocational education; higher education pedagogy; formation of professional competence of education seekers; innovative pedagogical technologies in higher education; digitalization of the educational process.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 26.03.2026 р.

УДК 37.091.33:796.035(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-437-443

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

БАБЕНКО Андрій –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спортивних ігор та масових видів спорту

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5755-5988>

e-mail: babenko_andrew@ukr.net